

ONA TILI DARSLARIDA 5E MODELIDAN FOYDALANISH

Faxriddinova Iroda Farxod qizi,

Jizzax davlat pedagogika universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Doniyarov Mavlonbek Arabovich,

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi kafedrasida o'qituvchisi p.f.f.d., PhD.

Email: doniyarovmavlonbek84@mail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17933164>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ona tili darslarini tashkil etishda 5E modelidan foydalanishning amaliy jihatlari yoritilgan. Modelning Engage, Explore, Explain, Elaborate va Evaluate bosqichlari ona tili darslariga moslashtirilib, har bir bosqich uchun hayotiy misollar keltirilgan. Maqola o'qituvchilar uchun innovatsion ta'lim metodlarini o'zlashtirishda va ularni dars jarayonida qo'llashda muhim qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: 5E modeli, ona tili, innovatsion ta'lim, o'quvchilarning faolligi, savodxonlik, zamonaviy pedagogika.

Annotation: This article covers the practical aspects of using model 5E when organizing native language classes. The Engage, Explore, Explain, Elaborate, and escalate phases of the model were adapted to native language classes, with life examples for each phase. The article serves as an important guide for teachers in mastering innovative educational methods and their application in the course of the lesson.

Keywords: model 5E, mother tongue, innovative education, student activism, literacy, modern pedagogy.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni faol ishtirokchi sifatida jalb etish muhim o'rin tutadi. 5E modeli bu o'quv jarayonini innovatsion yondashuv asosida tashkil etishga yordam beradigan samarali pedagogik texnologiyadir. Ushbu model Amerika kosmik ta'lim kengashi tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, hozirda dunyo bo'ylab keng qo'llanilmoqda. Maktab o'quvchilarning asosiy bilim va ko'nikmalarni shakllantiradigan muhim bosqichdir. Ayniqsa, ona tili darslarida o'quvchilarning savodxonligini oshirish, tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va til boyligini kengaytirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu maqsadda 5E modeli dars jarayonini samarali tashkil qilish uchun qulay yondashuvdir. Ushbu maqolada 5E modelining ona tili darslarida qanday qo'llanilishi va uning afzalliklari yoritiladi [3].

5E modelining bosqichlari va ona tili darslariga moslashuvi.

1. Engage (Jalb qilish)

Bu bosqichda o'quvchilar mavzuga qiziqtiriladi va mavzuga kirish uchun tayyorlanadi.

Ona tili darsiga moslash: O'quvchilarni yangi mavzu bilan tanishtirish uchun qiziqarli jumboqlar, topishmoqlar yoki kichik hikoyalar ishlatish mumkin.

Misol: "So'z bo'laklari" mavzusini boshlashda quyidagi topishmoqni berish:

"Bo'laklarga bo'linsa ham, birgalikda gapni tuzar, nima u?"

O'quvchilar topishmoq javobini topgach, mavzuga o'tish osonlashadi.

2. Explore (Tadqiq qilish)

Bu bosqichda o'quvchilar mustaqil ravishda yangi bilimlarni o'zlashtiradi yoki mavzuni kashf qiladi.

Ona tili darsiga moslash: Guruhli yoki individual ishlar tashkil etish orqali so'zlarni tahlil qilish, gaplarni bo'laklarga ajratish kabi faoliyatlarni o'tkazish.

Misol: O'quvchilarga gap yozilgan kartochkalarni tarqatib, ulardan ega va kesimni ajratib ko'rsatishni so'rang.

Kichik guruhlariga so'zlarni turkumlarga ajratish vazifasini bering (ot, fe'l, sifat va hokazo).

3. Explain (Tushuntirish)

Bu bosqichda o'quvchilar o'z fikrlarini izohlaydi, o'qituvchi esa bilimlarni to'ldiradi va aniqroq tushuntiradi.

Ona tili darsiga moslash: O'quvchilarga o'z javoblarini doskada tushuntirish yoki guruhli munozara tashkil qilish.

Misol: Guruhlarda ajratilgan so'z bo'laklarini tushuntirib, doskada ko'rsatish. Masalan, ega va kesimni qanday aniqlaganini izohlash.

4. Elaborate (Chuqurlashtirish)

Bu bosqichda o'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda mustahkamlaydi.

Ona tili darsiga moslash: Matn bilan ishlash orqali so'z bo'laklarini aniqlash, gaplar tuzish yoki so'zlarni turkumlarga bo'lish vazifalarini berish.

Misol:

Matndan ega va kesimni topish.

Yangi gaplarni tuzish va har bir gap bo'lagi rolini tushuntirish.

5. Evaluate (Baholash)

Bu bosqichda o'quvchilarning bilimlari tekshiriladi va ular o'z faoliyatini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi [1].

Ona tili darsiga moslash: Viktorinalar, kichik testlar yoki ijodiy vazifalar orqali baholash.

Misol:

"Kim ko'proq?" o'yini: 3 daqiqa ichida eng ko'p gap bo'laklarini aniqlagan guruh g'olib bo'ladi.

“So‘z quramiz” o‘yini: Berilgan harflardan so‘zlar yasab, ularning turkumlarini aniqlash.

5E modelining ona tili darslaridagi afzalliklari

Savodxonlikni oshiradi: O‘quvchilar so‘z va gaplarni yaxshiroq tushunadi, ulardan foydalanish malakasi rivojlanadi.

Qiziqarli o‘quv jarayoni: O‘yinlar va guruhli ishlar darsni zerikarsiz qiladi.

Faollikni ta‘minlaydi: O‘quvchilar darsda faol ishtirok etadi va o‘z fikrlarini bildirishdan tortinmaydi [2].

Ijodkorlikni rivojlantiradi: Yangi gaplar tuzish va tahlil qilish bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini oshiradi.

- 5E modelining psixologik asoslari – 5E modeli o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantirishga qaratilgan. Bu model Vygotskiy, Bruner va boshqa pedagogik nazariyotchilarning yondashuvlariga tayangan. U o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, o‘z tajribalarini asoslab ifodalashga undaydi, shuningdek, yangi bilimlarni avvalgi tajribalar bilan bog‘lashga yordam beradi;

- Ona tili darslarida 5E modelining interfaolligi – ona tili darslari asosan til ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, 5E modeli shu jarayonda o‘quvchilarni nafaqat tinglash va o‘qishga, balki so‘zlashish va yozishga ham faol jalb qiladi. Bu model yordamida o‘quvchilar dialoglar quradi, matn tahlil qiladi, o‘z fikrini aniq va ravon ifodalay oladi;

- Texnologiyalar bilan integratsiya – bugungi kunda 5E modelini zamonaviy ta‘lim texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirish mumkin. Masalan, “Engage” bosqichida video yoki interfaol taqdimotlardan foydalanish, “Explore” bosqichida onlayn lug‘at va ta‘lim platformalarida mustaqil izlanishlar o‘tkazish mumkin. Bu o‘quvchilarni yanada qiziqtiradi va ularning ishtirokini oshiradi;

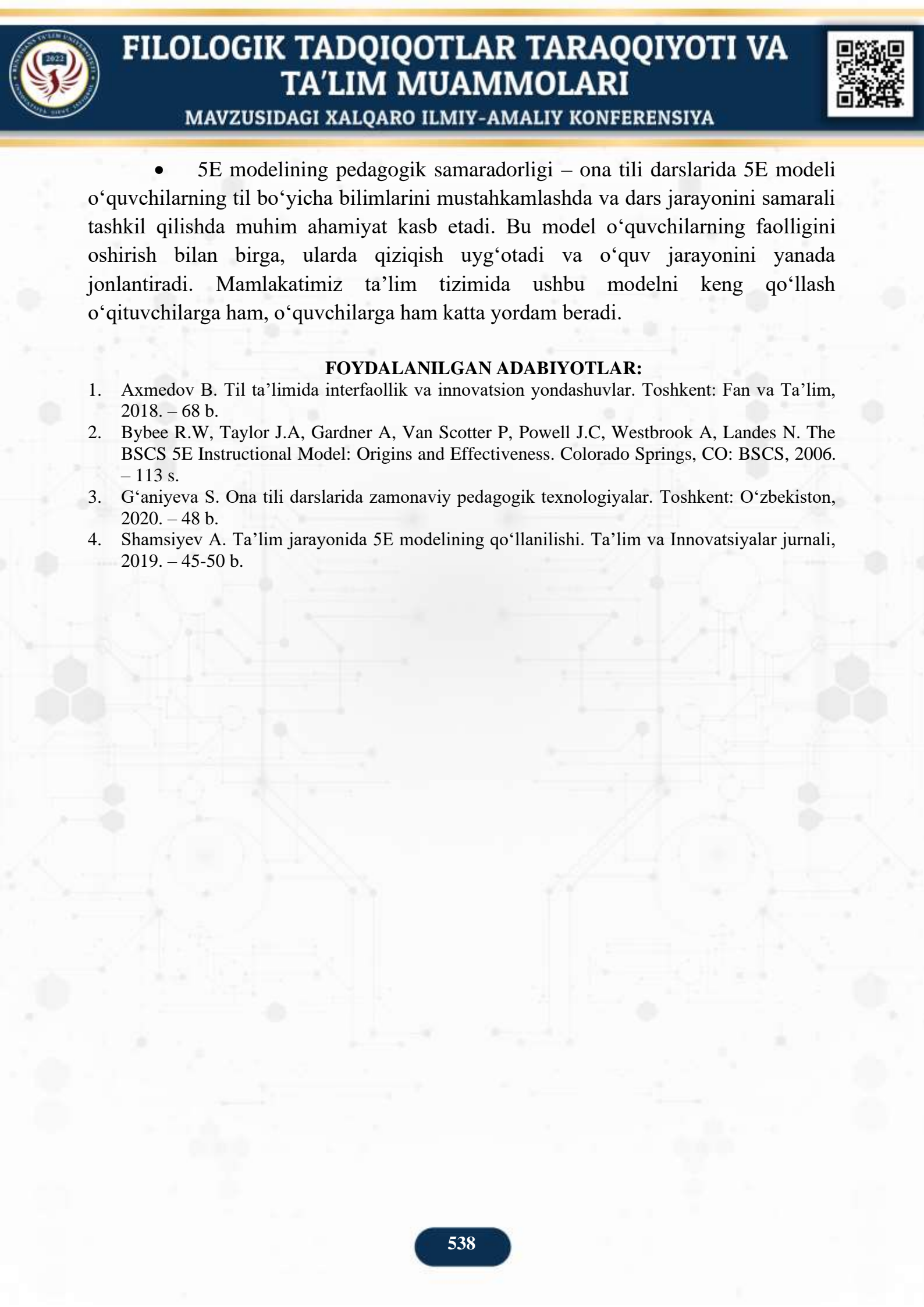
- Amaliy misollar – Engage: Mavzu boshlanishida o‘quvchilarga til haqida qiziqarli savollar beriladi, masalan: “Nega til biz uchun muhim?” yoki “So‘zlar qanday yaratiladi?”

Explore: O‘quvchilar kichik guruhlariga bo‘linib, berilgan matnni tahlil qiladi, yangi so‘zlarni topadi va ularning ma‘nosini o‘rganadi.

Explain: O‘qituvchi mavzuni tushuntiradi, o‘quvchilar esa o‘z topilmalarini sinf oldida bayon qiladi [4].

Elaborate: O‘quvchilar o‘z yozma ishlarida yangi o‘rgangan qoidalarni qo‘llaydi yoki mavzuga oid kichik insho yozadi.

Evaluate: Test yoki savol-javob orqali bilimlarni baholash;

- 5E modelining pedagogik samaradorligi – ona tili darslarida 5E modeli o‘quvchilarning til bo‘yicha bilimlarini mustahkamlashda va dars jarayonini samarali tashkil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu model o‘quvchilarning faolligini oshirish bilan birga, ularda qiziqish uyg‘otadi va o‘quv jarayonini yanada jonlantiradi. Mamlakatimiz ta’lim tizimida ushbu modelni keng qo‘llash o‘qituvchilarga ham, o‘quvchilarga ham katta yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov B. Til ta’limida interfaollik va innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan va Ta’lim, 2018. – 68 b.
2. Bybee R.W, Taylor J.A, Gardner A, Van Scotter P, Powell J.C, Westbrook A, Landes N. The BSCS 5E Instructional Model: Origins and Effectiveness. Colorado Springs, CO: BSCS, 2006. – 113 s.
3. G‘aniyeva S. Ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O‘zbekiston, 2020. – 48 b.
4. Shamsiyev A. Ta’lim jarayonida 5E modelining qo‘llanilishi. Ta’lim va Innovatsiyalar jurnali, 2019. – 45-50 b.